

ВОЛИНЬСЬКА ОБЛАСТЬ — область у північно-західній частині України, на історичній землі волинян (див. [Волинь](#)). Утвор. 1939. Тер. сучас. В. о. заселена з часів пізнього палеоліту. В 10–12 ст. вона входила до складу Київ. Русі як Володимир. князівство з центром у м. Володимир-Волинськ. У 2-й пол. 12 ст. розділена на два уділ. князівства: Володимирське і Луцьке, які 1199 увійшли до Галицько-Волин. князівства. Від 1349 — у складі Великого князівства Литовського. За Люблін. унією 1569 тер. увійшла до складу Польщі як Волин. воєводство з центром у Луцьку. Насел. брало активну участь у повстанні С. Наливайка 1594–96, нац.-визв. війні під проводом Б. Хмельницького. За Андрусів. договором 1667 волин. землі залишилися у складі Речі Посполитої, а внаслідок 2-го (1793) і 3-го (1795) поділів Польщі увійшли до складу Рос. імперії. За Ризьким мирним договором 1921 Зх. Волинь відійшла до Польщі, була створ. Волин. губ. з центром у Житомирі. Від 1939 — у складі УРСР. На 1941 в області налічувалось 30 р-нів, на 1946 — 30, на 1960 — 19, на 1965 — 12, на 1969 — 15. Під час нім.-фашист. окупації (8 липня 1941 — 22 липня 1944) діяли ОУН, УПА, Армія Крайова, рад. партизан. з'єднання. На Зх. межує з Польщею, на Пн. — з Респ. Білорусь, на Сх. — з Рівнен., на Пд. — з Львів. обл. Тер. області з Пн. на Пд. простягається на 187 км, а з Зх. на Сх. — на 163 км. Площа 20,2 тис. км² (3,3 % тер. України). Насел. 1 060 694 особи (2001, складає 100,0 % до 1989): українців — 96,9 %, росіян — 2,4 %, поляків — 0,08 %, проживають також білоруси та молдаване. Центр — Луцьк. У складі області — 16 р-нів, 11 міст, з них 4 — обл. значення, 22 с-ща міського типу та 1053 сільс. насел. пункти. Транспортна мережа представлена великою кількістю залізнич. і автомоб. доріг. Найбільший обсяг перевезень здійснює залізнич. транспорт. Протяжність залізниць територією області — 614,2 км (2,7 % довж. залізниць України), густота — 30,3 км на 1 тис. км². Крім того, налічується 260 км відомчих залізниць. Найбільший транспорт. вузол — Ковельський, який має 6 залізнич. виходів на зовн. мережу залізнич. доріг у напрямку міст Брест (Білорусь), Люблін (Польща), Львів, Рівне, Камінь-Каширський (В. о.), Сарни (Рівнен. обл.) та найважливіших транспорт. вузлів України. Протяжність автомоб. доріг заг. користування складає 6,2 тис. км, зокрема з твердим покриттям — 5,72 тис. км. Найрозгалуженішими автомоб. вузлами є Луцьк, Ковель і Володимир-Волинський. Автобусні маршрути пролягають до 1059 насел. пунктів області, міст України, Білорусі та Респ. Польща. Річк. транспорт переважно регіон. значення. На тер. області діють Волин. та Ягодин. митниці; 3 митні пости: «Луцьк», «Ратне»,

«Ягодин»; 9 митних переходів з Респ. Польща і Білорусь. Указом Президента України від 22 червня 1999 «Про спеціальну економічну зону «Інтерпорт Ковель»» 1 січня 2000 запроваджено спец. екон. зону «Інтерпорт Ковель» на 20 р.

Геоструктурну основу території складають кілька тектоніч. елементів пд.-зх. окраїни Сх.-Європ. платформи: Ратнівський горст, на Пд. Зх. від нього — Ковел. виступ, решта території — Волино-Поділ. монокліналь і Львів. палеозой. прогин. Поверхня області рівнинна з заг. похилом у пн. напрямі. Пн. частина області лежить у межах Поліс. низовини, що являє собою моренно-зандрову і терасну рівнину. В серед. частині простягається Волин. пасмо, що складається з багатьох ізольованих горбів різної форми. У сх. частині лежить денудаційна рівнина. Пд. частина області зайнята Волин. височиною, поверхня якої порізана балками і річк. долинами. Більша частина В. о. знаходиться у межах зони мішаних лісів, пд. частина — у межах лісостепової зони. Її тер. перетинає Гол. Європ. вододіл, який розділяє басейни Чорного і Балтійського морів, зокрема Дніпра і Зх. Бугу. До бас. Дніпра належить Прип'ять, Турія, Стохід, Стир. Уздовж зх. межі області протікає Зх. Буг, до басейну якого в межах області належить 24 річки. На тер. області налічується 220 озер (заг. пл. 14 398 га). Група найбільших озер — *Шацькі озера* у пн.-зх. частині області. У В. о. — бл. 1800 ставків. Від кін. 1983 діє *Шацький національний природний парк* (пл. 32,5 тис. га). Ґрунт. покрив утворюють чорноземи (опідзолені і типові), дерново-підзолисті, торф'яні, торф'яно-болотні і темно-сірі ґрунти. Лісами вкрито 690,6 тис. га (34,2 % площі області). Гол. лісоутворюючі породи: ялина європейська, сосна звичайна, дуб звичайний, липа європейська, граб звичайний, жимолость пухнаста, калина та ін. У флорі В. о. є рідкісні ендемічні та реліктові види. У пн. частині Волин. Полісся поширені соснові бори, березові гаї, рідше — ялинові ліси, соснові діброви. Ліси чергуються із заболоченими ділянками (переважно низинні болота), луками. У пд. частині Волин. Полісся ліси займають підвищені ділянки. Типовими є мішані ліси з дуба звичайного, граба і сосни звичайної. Понад 39,7 тис. га займають торфовища. Тварин. світ В. о. різноманітний. Водяться борсук, куниця лісова, тхір, горностай, ласка, лисиця, вовк, єнотовидний собака, заєць, білка, їжак, полівка підземна лісова, кріт; у річках і озерах — щука, плітка, головень, краснопінка, лин, густера, лящ, карась, сом, річк. вугор, окунь. Найпоширеніші птахи: пастушка, журавель, кулик, мартин, гуси, сова та ін. На берегах річок — видра, норка, бобер, ондатра. Корисні копалини: кам'яне вугілля, торф, сировина для

випалювання вапна та цементу, цегельно-черепична сировина, буд. та баластні піски, гончарні глини. Налічується понад 150 родовищ сировини для промисловості буд. матеріалів. Виявлено родовища газу, ведеться його пром. експлуатація. Є поклади самород. міді, базальтів, піщано-зернистих фосфатів, сапропелю.

Пром-сть є однією з провід. галузей економіки регіону і створює майже п'яту частину валової доданої вартості. У В. о. діє понад 800 пром. підприємств, з них 145 — великі, яким належить пріоритет у випуску продукції (бл. 90 %). Осн. види пром. продукції: вугілля, паливні торфобрикети, підшипники, прилади, автомобілі, причеми та напівпричеми, автомобілі, конвеєри та елеватори, вироби із пластмас, поліетилен. плівка, лінолеум, картон, стінові буд. матеріали, швейні вироби, цукор-пісок, м'ясо, тваринне масло, незбираномолочна продукція, ковбасні вироби, крохмаль, консерви, борошно, кондитер., хлібобулочні та ін. вироби. У заг. обсязі виробництва пром. продукції України частка В. о. становить менше одного відсотка. Найбільші підприємства: у машинобудуванні — ВАТ «Луцький підшипниковий завод», Луцьке ВАТ «Електротермометрія» (прилади вимірювання температури, водолічильники, регулятори тиску газу для різних галузей нар. господарства), ВАТ «Луцький автомобільний завод», ВАТ «Ковельсьільмаш» (виробляє с.-г. машини та запчастини для них); у легкій промисловості — ЗАТ «Волинський шовковий комбінат», ВКФ «Ковель»; у промисловості буд. матеріалів флагманом є ВАТ «Луцький картонно-руберойдовий комбінат»; у хім. промисловості — ВАТ «Луцькпластмас», ЗАТ СП «Теріхем-Луцьк», ТОВ «Хемосвіт-Луцькхім»; у деревообробній — ТОВи «Тартак», «Гарант», «Класік»; у харч. та переробній — ВАТ «Волиньхолдінг», «Луцьк-Фудз», «Ковельмолоко», ЗАТ «Ковельські ковбаси», Луцький спирто-горілчанний комбінат. Область має значний досвід міжнар. екон. співробітництва. Налагоджені екон. зв'язки з країнами Європи, Азії, Африки, Америки. Зовн.-торг. оборот 2004 склав 935,3 млн дол. США. Серед товарів, що експортуються, переважає продукція АПК, хім. промисловості, деревина та вироби з неї, мех. обладнання, машини і мех. пристрої, вимірюв. прилади. Пл. с.-г. угідь 1054,6 тис. га, з них орних земель — 674,0 тис. га, багаторіч. насаджень — 11,4 тис. га, сіножатей — 157,4 тис. га, пасовищ — 211,8 тис. га. С. госп-во спеціалізується на тваринництві м'ясо-молоч. напрямку, а також виробництві цукр. буряків, картоплі, озимої пшениці та жита, ярого ячменю та овочевих. У користуванні 508-ми нових агроформувань ринк. типу та 732-х фермер. госп-в знаходиться відповідно 309,6 та 28,1 тис. га с.-г. угідь. Крім того, 374,0 тис. га ріллі перебуває у користуванні громадян. Тваринництво представлене скотарством, свинарством та птахівництвом. У В. о. діють 815 заг.-осв. шкіл, 20 ПТУ, 17 серед. спец. навч. закладів, [Волинський державний університет ім. Лесі Українки](#), [Луцький державний технічний](#)

[університет](#), [Луцький біотехнічний інститут](#), [Волинський інститут економіки та менеджменту](#), ВШ «Луцький гуманітар. університет»; 5 спеціаліз. галуз. проектних, проектно-конструктор. та наук.-метод. інститутів, 4 філії галуз. проект. та проектно-розвідув. інститутів, 4 галуз. конструктор. організації, регіон. наук.-вироб. центр екол. та аерокосм. моніторингу «Полісся», Поліс. філія Інституту ґрунтознавства та агрохімії УААН, Волин. обл. держ. проектно-технол. центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції; [Волинська обласна філармонія](#), [Волинський обласний театр ляльок](#), [Волинський обласний український музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка](#), обл. організації НСПУ, НСХУ, НСМНМУ, НСЖУ. Мед. обслуговування жителів здійснюють 59 лікув., 153 амбулаторно-поліклін. заклади, 812 фельдшер.-акушер. пунктів. На тер. В. о. діють [Волинської ікони музей](#), [Волинський краєзнавчий музей](#), [Волинський регіональний музей українського війська та військової техніки](#) (усі — Луцьк), [Лесі Українки Музей](#) (с. Колодажне Ковельсь. р-ну), [Маневицький краєзнавчий музей](#), [Кортеліський історичний музей](#). Культ.-осв. послуги надають 575 масових та універс. б-к, 668 клуб. закладів, 10 кінотеатрів та 80 кіноустановок. Є 6 шкіл мистецтв, 28 муз. і 3 художні школи. 1997 на базі Луцьких муз. і культури училищ створ. [Волинське державне училище культури і мистецтв](#). Функціонують палаци та будинки учнів. молоді, станції юних техніків, натуралістів, туристів; є 4 парки культури і відпочинку. Виходить обл. г. «[Волинь нова](#)».

У В. о. — 1309 реліг. організацій 26-ти конфесій, зокрема й 574 — УПЦ МП, 271 — УПЦ КП, 179 — християн віри євангел. та 122 — євангел. християн-баптистів. Юдей. релігія, п'ятдесятники-харизмати, євангел. християни, вірні нім. євангел.-лютеран. і Новоапостол. церков, товариство Свідомості Крішні, РУНВіри та церква назарян репрезент. 31-ю громадою, що складає 2 % реліг. мережі. Реліг. освіту надають [Волинська духовна семінарія УПЦ КП](#), [Волинська духовна семінарія УПЦ МП](#), Володимир-Волин. духовне училище УПЦ МП та 3 протестан. навч. духовні заклади. У В. о. — 13 культ.-осв. т-в нац. меншин: Товариство польс. культури ім. Є. Фелінської, Товариство польс. культури ім. Т. Костюшка, Рос. община Волині, товариство німців Волині «Відродження», Товариство євр. культури, товариство чехів «Матіце Волинська», Волин. відділ. Конгресу азербайджанців України, Рада Волин. відділ. «Руського руху в Україні», «Рос. культур. центр», центр рос. культури «Співвітчизники», Волин. товариство білорусів, товариство «Роми Волині», товариство «Терне Рома». Заг.-держ. значення мають археол. пам'ятки: городища періоду раннього середньовіччя (с. Зимне Володимир-Волин. р-ну), періоду Київ. Русі (м. Володимир-Волинськ; с. Перемиль Горохів. р-ну; с. Коршів, с. Горзвин, с. Усичі та с. Шепель Луцького р-ну; с. Заставне та с. Лежниця Іваничів. р-ну; с. Затурці та смт Локачі Локачин. р-ну; с.

Ветли Любешів. р-ну; с. Сокіл Рожищен. р-ну; с. Новий Двір Турій. р-ну) та періоду пізнього середньовіччя (с. Журавники Горохів. р-ну). На держ. облік взято 513 пам'яток містобудування та архітектури, 183 з них занесено до списків держ. значення, зокрема Успен. собор (1156, м. Володимир-Волинський), Святогор. монастир (15 ст., с. Зимне Володимир-Волин. р-ну), замок Любарта (13-17 ст.), Миколаївська церква Мильців. монастиря (16 ст.), замок Радзивіллів (1564, смт Олика Ківерців. р-ну). До держ. реєстру нац. культур. надбання включено також мемор. комплекси «Жертвам фашизму» у м. Володимир-Волинський та с. Кортелісі Ратнів. р-ну та «Вічна Слава» у Луцьку, садибу Лесі Українки у с. Колодяжне Ковел. р-ну, садибу родини Липинських у с. Затурці Локачин. р-ну, будинок І. Стравинського у м. Устилуг Володимир-Волин. р-ну, місце бою армії Б. Хмельницького з польс.-шляхет. військом у с. Піски Горохів. р-ну та пам'ятку монум. мистецтва — пам'ятник Лесі Українці у Луцьку. 1985 створ. *Луцький історико-культурний заповідник*, на тер. якого — 51 пам'ятка містобудування та архітектури. Від 2003 розпочав роботу держ. істор.-культур. заповідник «*Стародавній Володимир*» у м. Володимир-Волинський, на тер. якого — 9 пам'яток нац. (зокрема й комплекс Успенського собору) та 19 місц. значення. Під охорону держави взято 860 пам'яток історії (7 — нац. значення), 149 — археології (16 — нац. значення) та 35 — монум. мистецтва (1 нац. значення). 20 міст та смт В. о. включено до списку істор. насел. пунктів України: міста Луцьк, Берестечко, Володимир-Волинський, Горохів, Камінь-Каширський, Ковель, Любомль, Рожище та Устилуг; с-ща міського типу Голоби, Головне, Іваничі, Луків, Любешів, Олика, Ратне, Стара Виживка, Турійськ, Цумань та Шацьк. Встановлено пам'ятники князям Данилу Романовичу (м. Володимир-Волинський) та Володимирі Васильовичу (м. Любомль), Б.

Хмельницькому (міста Берестечко, Ковель, Любомль, Рожище, с. Мерва Горохів. р-ну), Т. Шевченку (міста Луцьк, Ковель, Ківерці, Берестечко, Горохів, Нововолинськ, Володимир-Волинський, с-ща міського типу Іваничі та Ратно; села Дубове Ковел., Угринів Горохів., Буяні Луцького, Туличів Турій., Велика Яблунька Маневиц. р-нів), Лесі Українці (Луцьк, с. Колодяжне Ковел. та с. Коршів Луцького р-нів), В. Липинському (с. Затурці Локачин. р-ну), М. Грушевському (Луцьк), І. Стравинському (м. Устилуг Володимир-Волин. р-ну), М. Кравчуку (с. Човниця Ківерців. р-ну), С. Кривенькому (с. Вільхівка Горохів. р-ну), О. Богачуку (с. Сокіл Рожищен. р-ну). Мемор. комплекси «Партизанська Слава» є у с. Лобна Любешів. та в урочищах Лопатень Ківерців. і Кухів Груд Маневиц. р-нів; мемор. комплекси на честь воїнів-визволителів споруджені у містах Володимир-Волинський, Горохів, Берестечко, Камінь-Каширський, Любомль, Луцьк, с-щах міського типу Іваничі та Стара Виживка; мемор. комплекс полеглим у Афганістані встановлено у с. Любачівка Горохів. р-ну. З Волинню пов'язані життя і діяльність засн. Галиц.-Волин. держави Романа Мстиславича, короля Данила Романовича (Галицького), гетьманів Ружинських, дипломата та політ. діяча А. Киселя, однієї із засн. Київ. (Богоявленського) братства Г. Гулевичівни, поета і громад. діяча Д. Братковського, історика і держ. діяча [В. Липинського](#), письменників П. Куліша, [Олени Пчілки](#), поетеси [Лесі Українки](#), композитора І. Стравинського, математика [М. Кравчука](#), мовознавця [А. Кримського](#), церк. діячів М. Левицького та А. Річинського, правозахисника [Є. Сверстюка](#), нар. арт. України [В. Зінкевича](#) та [В. Чепелюка](#), засл. арт. України М. Лазуки, *Мареничів тріо*, співачки [З. Комарук](#), літераторів Г. Жежко, М. Калинчука, [М. Малиновської](#), [О. Богачука](#) та [Л. Лежанської](#), [Є. Шабліовського](#). [О. В. Метілка](#), [Л. Ю. Івевакова](#)

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Волинська область / О. В. Метілка, Л. Ю. Івевакова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-27573>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).